

30 éves a KRE Japanológia Tanszéke. 30 Years of the Department of Japanese Studies, KRE

**Fordítás a 21. században. Fókuszban a japánról és japánra fordítás
Translation in the 21st Century. Focus on Translation from and into Japanese**

9:30-10:00 Megnyitó/Opening

Köszöntő beszédet mond/Opening remarks by:

**Őexc. Ono Hikariko, Japán magyarországi nagykövete/Exc. Hikariko Ono,
Ambassador of Japan to Hungary**

**Dr. habil. Csoma Mózes egyetemi docens, a BTK dékánja/ Dr. habil Mózes Csoma,
Dean of The Faculty of Humanities and Social Sciences**

Plenáris előadások

Keynote lectures

Szekcióvezető/Moderator: Somodi Júlia Díszterem

10:00-10:55 **Takeda Kayoko** (Rikkyo University): Local Governments' Response to Linguistic Needs of Foreign Residents in Japan (A helyi önkormányzatok válasza a Japánban élő külföldi lakosok nyelvi igényeire) (E)

10:55-11:50 **Hidasi Judit** (BGE): Kulturális kihívások a fordításban (Cultural Challenges in The Course of Translation) (H)

1. Szekció/Session 1. Fordítási kérdések a harcművészetekben, krónikákban és filozófiai szövegekben (H)

Translation Issues in Martial Arts, Chronicles and Philosophical Texts

Szekcióvezető/Moderator: Lázár Marianna Díszterem

12:30-13:00 **Szabó Balázs** (ELTE): Varázsigék vagy élő nyelv? A harcművészeti témájú fordítás, tolmácsolás buktatói (Magic Words or a Living Language? Traps in Martial Arts Related to Translation)

13:00:13:30 **Gottner Richárd** (ELTE): A mester mondotta: klasszikus kínai hatások a japán harcművészeti szövegekben (The Master Said: Classical Chinese Influences in Japanese Martial Arts Texts)

13:30-14:00 **Soós Sándor** (KRE): *A japán filozófiai szövegek fordíthatóságának kérdése* (Translatability of Japanese Philosophical Texts)

14:00:14:30 **Lázár Marianna** (KRE): „A Vej-dinasztia története - Feljegyzések a va népről” című krónikafejezet magyar fordításának kihívásai (Translating the *Gishi Wajinden* into Hungarian: Challenges and Observations)

2. Szekció/Session 2. Fordításoktatás és tolmácsolás

Translation and Interpreting (H)

Szekcióvezető/Moderator: Somodi Júlia Díszterem

15:00-15:30 **Somodi Júlia** (KRE): A fordítói specializáció hallgatói szemmel (The Specialisation in Translation from the Students' Point of View)

15:30-16:00 **Wakai Bernadett-Wakai Karin** (OCSIBA BT.): Az egészségügyi tolmácsolás szerepe és kihívásai Magyarországon (The Role and Challenges of Medical Interpreting in Hungary)

3. Szekció/Session 3. Műfordítás/ Literary translation (H)

Szekcióvezető/Moderator: Mayer Ingrid 319. terem

A műfordítói szekció díszvendége: Vihar Judit

12:30-13:00 **Vihar Judit**: Amikor a műfordító elszunyókál... (When the Translator Dozes off...)

13:00-13:30 **Mayer Ingrid** (Royal Grammar School Guildford): Hová tűnnek a bálnatetűfélék a japán költészetből? (Where Did the Skeleton Shrimps in Japanese Poetry Went?)

13:30-14:00 **Erdős Veronika** (KRE): Mérlegelés a Word dokumentum előtt – A magyar műfordítás hagyománya és a „láthatatlan fordító” jelenléte a sorok közt (Pondering in Front of The Word Document - The Tradition of Hungarian Literature Translation and The Presence of The "Invisible Translator" Between The Lines)

14:00-14:30 **Streicher Laura** (KRE, student): A japán irodalom korai magyar fordításai (Early Hungarian Translations of Japanese Literature)

14:30-15:00 **Czifferszky Dóra** (KRE, student): Az onomatopoeiák fordításának vizsgálata Mijazava Kendzsi művein keresztül (Study of Translating Onomatopoeia Through the Works of Kenji Miyazawa)

4. Szekció/Session 4. Multimodalitás a fordításban/Multimodality in Translation (E)

Szekcióvezető/Moderator: Szabó Noémi 322. terem

12:30-13:00 **Csendom Andrea** (Tokyo University of Foreign Studies): Ne csak a szöveget! Kora újkori japán kulturális kódok globális értelmezése (Not Just the Text! Global Interpretation of Early Modern Japanese Cultural Codes) **online**

13:00-13:30 **Oroszlány Balázs** (Manga translator): Paratext és répapörkölt – multimodalitás és harmadik szerep a képregényfordításban (Paratext and Carrot Stew – Multimodality and the Third Role in Comics Translation) **online**

13:30-14:00 **Ágostai Katalin** (KRE, student): A filmfeliratozás kulisszatitkai (Behind The Scenes of Subtitling)

14:00-14:30 **Pecsenya Éva** (KRE, student): A dalszövegfordítás nehézségei és lehetséges megoldásai a japán populáris zenei dalszövegek tükrében (The Difficulties and Possible Solutions of Lyrics Translation in Relation to Japanese Popular Music)

5. Szekció/ Session 5. Kódváltás különböző műfajokban Code Switching in Different Genres (E)

Szekcióvezető/Moderator: Farkas Ildikó 300. terem

12:30-13:00 **Escbach-Szabó Viktória** (Tuebingen University): Japán nevek és az identitás szemiotikája Japánon kívül (Japanese Names and The Semiotics of Identity Outside Japan)

13:00-13:30 **Inose Hiroko** (Dalarna University): A (szub)kulturális elemek fordítása Murata Szajaka disztópiájában (Translation of (Sub)cultural Elements in Murata Sayaka's Dystopia)

13:30-14:00 **Slánicz Balázs** (KRE, student): A tudatos fordítói döntések vizsgálata Murata Szajaka: *Szeimeisiki* című novellájának magyar fordítása tükrében (Examining Conscious Translation Choices Through the Hungarian Translation of Murata Sayaka's *Seimeishiki*)

14:00-14:30 **Hornos Dániel** (KRE): Nehézségek és megoldási javaslatok kora újkori japán rendeletszövegek fordításánál (Difficulties and Solutions in Translating Early Modern Japanese Decrees)

2024. október 24. 24th October, 2024.

Károli Gáspár Református Egyetem

Károli Gáspár University of The Reformed Church in Hungary

1088 Budapest, Reviczky u. 4. Terem/Room: Díszterem/100, 300., 319.322.

A Károli Gáspár Református Egyetem és a Japán Alapítvány Budapesti Iroda közös rendezvénye. Joint event of Károli Gáspár University of The Reformed Church in Hungary and the Japan Foundation, Budapest

Absztraktfüzet/Abstracts

30 éves a KRE Japanológia Tanszéke. 30 Years of the Department of Japanese Studies, KRE

A Japanológia Tanszék jubileumi konferenciája

Fordítás a 21. században. Fókuszban a japánról és japánra fordítás Translation in the 21st Century. Focus on Translation from and into Japanese Absztraktok/Abstracts

Keynote lectures

① **Kayoko Takeda** (Rikkyo University, Senior Specially Appointed Professor)

Local Governments' Response to Linguistic Needs of Foreign Residents in Japan

As of the end of 2022, the number of foreign residents in Japan reached over three million for the first time. Local governments are now facing the challenge of addressing the increased volume and greater diversity of their linguistic needs in various aspects of public services. In response, the Japanese central government has been promoting the use of technologies, including speech machine translation systems, and of easy Japanese. In this talk, I will discuss the state of Japanese local governments' use of speech machine translation systems, using the case of assisting Ukrainian evacuees as an example.

② **Hidasi Judit** (Budapesti Gazdasági Egyetem, professzor emerita)

Kulturális kihívások a fordításban

Az interkulturalitás kérdésköréhez köthető empirikus kutatások és tudományos vizsgálatok megszorodása az utóbbi évtizedekben az elméleti megalapozottság és a gyakorlati alkalmazhatóság tekintetében is hozzájárultak az interkulturális ismeretek jelentőségének jobb megértéséhez és növekedéséhez. Némely társadalomtudós a tudományos megközelítések és leírások szinte valamennyi területén megkerülhetetlennek tartja a kulturális komponens figyelembevételét (Lewis 2003), és ez alól a fordítástudomány sem lehet kivétel.

Egy idegen kultúra megértéséhez az adott kultúra nyelvének az ismerete tulajdonképpen nem előfeltétel, de kétségtelenül hasznos eszköz. Továbbá nyelvet, szabályokat tanulni lehet a kultúra ismerete nélkül is, azonban alkalmazni már nem lehet. Röviden: kultúra nyelv nélkül tanulmányozható, de nyelv a kultúra ismerete nélkül nem alkalmazható. Ennek az az oka, hogy nem elég azt tudni, hogy „mit”, hanem azt is tudni kell, hogy „hogyan”. Ahhoz, hogy idegen nyelven a leghatékonyabban elérjük a kommunikációs célunkat, meg kell ismerni a „hogyan”-t befolyásoló tényezőket. Ezt szokás kultúráközi, azaz idegen szóval interkulturális kompetenciának is nevezni. A humán interakciókban – így a nyelvi közvetítésben is – új dimenziót jelent az interkulturális kompetencia és a kulturális intelligencia (CQ, azaz Cultural Quotient) fogalmak megjelenése. Az előadás a nyelv és kultúra viszonyának a nyelvi közvetítésben játszott szerepét járja körül.

Kulcsszavak: interkulturális kompetencia, reáliák, konnotáció, mentális programozottság, fordíthatóság

Judit Hidasi (Budapest Business University, professor emerita)

Cultural Challenges in the Course of Translation

During the past decades we observe a growing number of empiric survey and scholarly research with regard to the field of intercultural studies. The results of these considerably contribute to the theoretical framing and practical applications of the discipline – providing a better understanding of its significance. For understanding a given culture, the command of its language is in principle not a prerequisite but definitely an advantage. While studying a language and its grammatical rules is in principle possible without knowing its culture, applying it effectively requires cultural know-how.

For the purpose of valid and efficient linguistic transfer (translation and interpretation) equip of intercultural knowledge is an imperative. In human interactions – in linguistic transfer as well – a

new dimension of approach has surfaced by the introduction of the concepts of intercultural competence and cultural intelligence (CQ). This contribution elaborates the relation of language and culture, its role in linguistic transfer.

Keywords: intercultural competence, realia, connotation, mental programming, translatability

Előadások/presentations

Szabó Balázs (ELTE, habilitált egyetemi docens)

Varázsigelek vagy élő nyelv? A harcművészeti témájú fordítás, tolmácsolás buktatói.

A japán harci művészetek népszerűsége nyugaton, így Magyarországon is rendkívül fellendült a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben, stílusok tucatjai kerültek be hazánkba, iskolák százai nyíltak, a nyolcvanas évek enyhülését követően pedig sorra érkeztek japán oktatók Magyarországra.

A japán harcművészetek jellegzetessége, hogy a szakkifejezéseket (a dzsúdó/cselgáncs kivételével) nem fordították le magyarra, azokat a magyar gyakorlóknek eredeti formájukban, japánul kellett megtanulniuk és használniuk.

Ez nagyon sok problémát, félreértést és vicces helyzetet eredményezett, előadásomban ezekről kívánok beszámolni, a tanulságok levonásával.

Balázs Szabó (ELTE, Habil. Associate Professor)

Magic Words or a Living Language? Traps in Martial Arts Related to Translation.

Popularity of Japanese martial arts in the West, Hungary included, was enormous in the 70s and 80s of the last century, dozens of styles were transmitted to our country, hundreds of schools were established, and due to the more relaxed atmosphere of the mid-80s, Japanese instructors started to arrive in Hungary.

One of the characteristics of Japanese martial arts is that terminii technicus (with the exception of judo) have not been translated into Hungarian, local practitioners had to learn and use those in their original form, in Japanese.

It resulted in many problems, misunderstandings and funny situations – in my lecture I will give an account of all these, drawing some consequences.

Gottner Richárd Gábor (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Japán filológia program, PhD hallgató)

A mester mondotta: klasszikus kínai hatások a japán harcművészeti szövegekben

A japán harcművészetek aranykora a kora-újkorra tehető, a legjelentősebb iskolákkal együtt ekkor jelentek meg a legkorábbi és legfontosabb írott források is, melyben az adott módszerek technikáit taktikai rendszerét, filozófiáját és történelmét egyaránt lejegyezték és generációkon keresztül továbbadták. Mint minden tudományterületen, így a *budó* kutatás forrásműveinek fordításánál is elengedhetetlen a kontextus megfelelő ismerete, a speciális terminusok, reáliák, idiómák megfelelő értelmezéséhez. Ennek a kontextusnak egy fontos tényezője, hogy a harcművészeti irodalom szerzői, a kor értelmiségeként is számontartott szamurájok, saját filozófiai értekezéseikhez előszeretettel merítettek a buddhista és a kora-újkori Japánban mindinkább teret nyerő konfuciánus szövegekből. Előadásomban ez utóbbira koncentrálni kívánom néhány konkrét példán keresztül bemutatni a klasszikus kínai szövegek hatását, melyek hol idiómák, hol pedig konkrét idézetek formájában jelennek meg japán harcművészeti szövegekben, kitérve ezek fordítási stratégiáira.

Richard Gabor Gottner (Eötvös Loránd University, Doctoral School of Linguistics, Japanese Philology Program, PhD student)

The Master Said: Classical Chinese Influences in Japanese Martial Arts Texts

The golden age of Japanese martial arts arose in the early-modern period, where the most influential schools were born, as well as their written sources, passing down the schools' techniques, tactics, philosophy and history through generations. Like in all fields of study, the translation of the primary sources of *budō* requires the knowledge of the context, to understand the terminology, realia and

idioms in the text. One of the key elements of this context is the fact, that the authors of these sources, the samurai, being the intellectuals of their time, often were influenced by Buddhists scriptures as well as Confucian texts which became gradually popularized in early modern Japan. In this lecture I intend to focus on the latter, as I wish to show the influence of Chinese Classics in Japanese martial arts texts, which appear either as idioms or direct quotations in Japanese martial arts text through direct examples, while I also aim to provide some possible methods of the translation of these.

Soós Sándor (KRE, adjunktus)

A japán filozófiai szövegek fordíthatóságának kérdése

A japán irodalmi anyag fordításában különleges helyet foglalnak el azok a filozófiai szövegek, amelyek az önálló nyugati típusú filozófia kialakulásának fontos mérföldköveit jelentették. Mind Nisida Kitaró (1870-1945), mind Kuki Súzó (1888-1941) műveinek fordítása különleges feladatot jelent szövegek tudatosan alkalmazott sokrétű jelentés-összefonása és szimbolikus gazdagsága miatt. A buddhizmus, a konfucianizmus, a taoizmus és a klasszikus japán irodalom magas szintű ismerete ötvöződik itt a nyugati filozófia és pszichológia szövegeinek értelmezésével és önálló rendszerbe olvasztásával. A japán nyelvű eredetiben ez a különböző írásjegyek és írásjegyekapcsolatok asszociatív használatát is magukban foglalják, ami a fordítási munka legnehezebb rétegét jelentik. Ez megmagyarázza, hogy Nisida fordíthatóságáról önálló tanulmányok sora jelent meg. Előadásomban az előbbieken felvázolt kérdéskör bemutatását szeretném elvégezni, néhány, a témához kapcsolódó ismert buddhista szövegre való kitekintéssel.

Sándor Soós (KRE, senior lecturer)

Translatability of Japanese Philosophical Texts

Philosophical texts have a distinctive place in the translation studies of Japanese literature, and were important milestones in the development of an independent Western-style philosophy. Translating the works of both Nishida Kitarō (西田幾多郎 1870-1945) and Kuki Shūzō (九鬼周造 1888-1941) is a special task because of the complex meaning and the symbolic nature of their texts. In these works, a high level of knowledge of Buddhism, Confucianism, Taoism and classical Japanese literature are combined with the interpretation and integration of texts from Western philosophy and psychology. In the Japanese original, this also includes the associative use of different kanji characters and their composition, which represent the most difficult part of the translation work. This explains why a series of separate studies have been published on Nishida's translatability. In my presentation, I would like to introduce the issues outlined above, with a focus on a few well-known Buddhist texts related to the topic.

Dr. Lázár Marianna (KRE egyetemi adjunktus)

„A Vej-dinasztia története - Feljegyzések a va népről” című krónikafejezet magyar fordításának kihívásai

Mielőtt a japán írásrendszerek megjelentek Japánban, az ókori Japánról szóló egyedüli forrásaink a kínai történetíróktól származnak. A *kanbun* (漢文) egy rendszer a klasszikus kínai szövegek olvasására és írására Japánban, amelyet a Nara (710-794) és a Heian (794-1185) korszakokban fejlesztettek ki, és egészen a modern időkig használtak kormányzati, tudományos és irodalmi célokra is. A *kundoku* (訓読) módszer segítségével a fordítók hűek maradhatnak a klasszikus kínai szövegek eredeti jelentéséhez és kulturális árnyaltságához (azok japán nyelvtanon belüli értelmezésével), függetlenül attól, hogy a szöveget Japánban vagy Kínában írták-e. Előadásomban a *kundoku* módszerrel fordított „A Vej-dinasztia története - Feljegyzések a va népről” (魏志倭人傳) című krónikafejezet klasszikus kínaiból modern japánra, majd azt magyarra történő fordításának kihívásait mutatom be.

Marianna Lázár (KRE, senior lecturer)

Translating the *Gishi Wajinden* into Hungarian: Challenges and Observations

Before writing systems arrived in Japan, the only references we have about ancient Japan is from the Chinese. *Kanbun* (漢文) is a system for reading and writing classical Chinese texts in Japan, developed during the Nara (710-794) and Heian (794-1185) periods and used until modern days. *Kanbun* served as an essential medium for governmental, scholarly and literary purposes. By using *kundoku* (訓読) - a critical method that provides a systematic way to interpret Chinese syntax and semantics within the framework of Japanese grammar -, translators can stay true to the original meaning and nuance of the Classical Chinese text, whether it was written in Japan or in China. This presentation explores the challenges of translating *Gishi Wajinden* (魏志倭人傳 'People of Wa in the Chronicle of the Kingdom of Wei') from classical Chinese into Hungarian by using the *kundoku* method.

Somodi Júlia (KRE, egyetemi docens)

A fordítói specializáció hallgatói szemmel

A bolognai rendszer bevezetésével egyidőben indult tanszékünkön az alapképzésen fordítói specializáció.

Kevés szó esik a szakirodalomban az alapképzésben zajló fordításoktatásról, ennek oka pedig abban keresendő, hogy a cél nem profi fordítók képzése. Mégis szükséges foglalkozni a témával, hiszen az alapképzésre jelentkező hallgatók körében népszerű a fordítói specializáció, évről-évre számos hallgató veszi fel a fordítói órákat.

Jelen kutatás a hallgatók körében végzett kérdőíves felmérés eredményei alapján arra keresi a választ, hogyan látják a fordítói specializációra jelentkező hallgatók a fordítói munkát, hogyan viszonyulnak a fordítási folyamathoz, mi a céljuk a fordítói specializációval.

A fenti kérdésekre kapott válaszok alapján arra is igyekszünk rávilágítani, milyen fordítói kompetenciákat lehet és érdemes fejleszteni az alapképzésben.

Júlia Somodi (KRE, associate professor)

The Specialisation in Translation from the Students' Point of View

Simultaneously with the introduction of the Bologna system, a specialisation in translation was introduced in our Faculty.

The issue of teaching translation at the undergraduate level is rarely mentioned in studies about translation, as the aim at this level is not to train professional translators. However, it is necessary to deal with this issue as the specialisation in translation is popular among undergraduate students and many students take translation courses every year.

The present study, based on the results of a questionnaire survey among students, aims to find out how students enrolled in the translation specialisation perceive the work of translators, how they approach the translation process and what their goals are for the translation specialisation.

Based on the answers to the above questions, we will also try to identify the translation competences that can and should be developed at undergraduate level.

Wakai Bernadett-Wakai Karin (OCSIBA BT., egészségügyi tolmácsolás)

Az egészségügyi tolmácsolás szerepe és kihívásai Magyarországon

A rendszerváltás után a japán vállalatok magyarországi megjelenésével egyidejűleg, egyre növekvő igény mutatkozott japán nyelvű tolmácsokra az egészségügyben. Az állami és magánegészségügy területén egyaránt jelentős szerepet játszanak a tolmácsok, hiszen a 21. század fordulóján nemcsak az első magánintézmények hanem a külföldi egészségbiztosítók is megjelentek Magyarországon. A tolmács feladata sokrétű lehet, kezdve a biztosítóktól érkező felkérésektől, magánszemélyeken át az egészségügyi intézményekig.

Az utóbbi években jelentős változások történtek a tolmácsolás módszereiben. A COVID-19 járvány rámutatott arra, hogy nem mindig szükséges a tolmács jelenléte a páciens mellett, ma már gyakran előfordul, hogy a kommunikáció két síkon zajlik, és csak az egyik fél van az intézményben. Sőt

napjainkban az is előfordul az egészségügyben, hogy az orvos, a beteg és a tolmács is máshol tartózkodik miközben egymással kommunikálnak.

A technológiai fejlődés szintén befolyásolta a tolmácsolást, a papíralapú eszközöket fokozatosan felváltják a digitális eszközök, mint például a telefonok, iPad-ek és a mesterséges intelligencia. Ezen eszközök kihasználása nagyban megkönnyíti a tolmácsok munkáját, lehetővé téve a gyorsabb megértést és pontosabb kommunikációt.

A tolmácsolás során extrém esetek is előfordulhatnak, amelyek különleges kihívások elé állítják a tolmácsokat. Ezek az esetek néha lesújtóak, néha meghatóak, de mindenképpen megmutatják a tolmácsok munkájának szépségeit és nehézségeit.

Az előadásom célja, hogy bemutassa a japán nyelvű tolmácsolás fejlődését és jelenlegi helyzetét Magyarországon, valamint rávilágítson a technológiai újítások és a pandémia hatásaira az egészségügyi tolmácsolásban. Emellett kiemelném a tolmácsok munkájának komplexitását és az ezzel járó kihívásokat és lehetőségeket.

Bernadett Wakai – Karin Wakai (OCSIBA, medical interpreter)

The Role and Challenges of Medical Interpreting in Hungary

After the fall of communism, the emergence of Japanese companies in Hungary was accompanied by an increasing demand for Japanese-speaking interpreters in the healthcare sector. Interpreters play an important role in both public and private health care, as not only the first private institutions but also foreign health insurance companies started to operate in Hungary at the turn of the 21st century. The role of the interpreters can be varied, ranging from requests from insurance companies to private individuals and health care institutions.

In recent years, there have been significant changes in the methods of interpreting. The COVID-19 epidemic has shown that it is not always necessary for an interpreter to be present with the patient, and it is now often the case that communication takes place at two levels, with only one party present in the institution. In fact, in healthcare today, the doctor, the patient and the interpreter are all in different places when they communicate with each other. Technological developments have also had an impact on interpreting, with paper-based tools gradually being replaced by digital tools such as phones, iPads and artificial intelligence. The use of these tools greatly facilitates the work of interpreters, allowing for faster comprehension and more accurate communication.

Interpreting can also involve extreme situations that pose particular challenges to interpreters. These cases are sometimes devastating, sometimes moving, but they show the beauty and the difficulty of interpreting.

The aim of our presentation is to show the development and current situation of Japanese-language interpreting in Hungary, and to highlight the impact of technological innovations and the pandemic on medical interpreting. I would also like to highlight the complexity of the interpreter's work and the challenges and opportunities it presents.

Vihar Judit (KRE, nyugalmazott főiskolai tanár)

Amikor a műfordító elszűnyóvál...

Jelen előadásban szeretnék feltárni néhány tévedést, félrefordítást, vagyis ferdítést, amelyek valamilyen okból létrejöttek a műfordítás során. A kész műfordításban, mint minden más emberi munkában, előfordulnak hibák, hiányosságok, amelyeket nem sikerült a megjelenés előtt kijavítani. Bár a műfordító többször is átnézte műfordítását, mégis szükség van lektorokra, akik egyrészt magyar nyelvi szempontból, másrészt a lefordított művek esetében az eredeti nyelvvel is egybevetve kijavítják a célnyelvre lefordított művet. Sajnos, ez a folyamat sokszor elmarad, így nincs meg az a lehetőség, hogy az elkövetett hibákat kiküszöböljék. Ez viszont azt jelenti, hogy az olvasót megtévesztik. A mostani előadásban szeretnék bemutatni különböző nyelveken elkövetett néhány példát az elferdített irodalomra, a leiterjakabokra.

Judit Vihar (KRE, professor emerita)
When the Translator Dozes Off...

In this presentation, I would like to examine some of the mistranslations, misinterpretations or distortions that, for one reason or another, have occurred during the translation process. In the finished translation, as in any other human work, there are errors and omissions that were not corrected before publication. Even if the translator has revised his translation several times, proofreaders are still needed to correct the work translated into the target language, both from the Hungarian point of view and, in the case of translated works, in accordance with the original language. Unfortunately, this process often does not take place, so there is no opportunity to correct the mistakes made. This in turn means that the reader is deceived. In this talk I would like to present some examples of distorted literature in various languages.

Mayer Ingrid (Royal Grammar School Guildford, japánnyelv-tanár)
Hová tűnnek a bálnatetűfélék a japán költészetből?

Míg a haiku világszerte széles körben ismert japán versforma, a klasszikus wakáról ez már nem mondható el. Mi lehet az oka, hogy a kora középkori japán költészet páratlan gazdagsága ellenére nem tudott utat törni a külföldi olvasók felé?

Kézenfekvőnek tűnik, hogy az olvasók háttérismereteinek hiányát hozzuk fel gátló tényezőként, amely a prózai műveknél is megnehezíti a megértést. Ez hatványozottan igaz azonban a költészet esetében, ahol a formai korlátok és a nyugatitól jelentősen eltérő irodalmi hagyomány illetve stílus igencsak feladta a leckét a vakafordításra vállalkozóknak az elmúlt másfél évszázadban.

Előadásomban a kora középkori költészet „lefordíthatatlan” elemeire helyezem a hangsúlyt, és példákkal illusztrálom, milyen kreatív vagy kevésbé kreatív ötletekkel álltak elő a fordítók az évek során a „probléma” áthidalására.

Ingrid Mayer (Royal Grammar School Guildford, Japanese language teacher)
Where Did the Skeleton Shrimps in Japanese Poetry Went?

Despite the global recognition of the haiku as a Japanese metrical form, the classical waka of early medieval Japan, with its unparalleled richness, remains largely unknown to foreign audiences. This disparity begs the question: why has waka failed to resonate with readers outside Japan?

The main obstacle, as with prose texts of the same period, is a lack of knowledge of the cultural background. In addition, formal constraints and a poetic tradition very different from Western standards have posed significant problems for translators of waka over the past 150 years.

This presentation will explore the 'untranslatable' elements of early medieval Japanese poetry, analysing both creative and less creative attempts by translators to bridge this cultural gap.

Erdős Veronika (KRE megbízott oktató)

Mérlegelés a Word dokumentum előtt – A magyar műfordítás hagyománya és a „láthatatlan fordító” jelenléte a sorok közt

A fordítók láthatatlan csatornák, hátszói kódfejtők: Vajon a műfordítás során a forrásszöveghez való hűség, a pontosságra való törekvés elegendő-e ahhoz, hogy a magyar olvasók elégedettek legyenek? A kutatásaim és a fordítói munkáim során mindig a célnyelvi olvasót helyeztem az origóba, és azt vizsgáltam, hogy megszületik-e az a bizonyos többlet, amit egy irodalmi mű érzelmileg adni tud. A forrásszövegben található kulturális-emocionális faktorokat, reáliákat úgy kell átültetni, hogy a célnyelvi olvasóban is megszülessen az empátia a szereplő iránt, vagy átérezze a nosztalgiát, értse a viccet. Ehhez a fordító tapasztalatára, mindkét kultúrával kapcsolatos ismereteire, szókincsére, sőt, néha a humorára, íráskészségére is szükség van, amelyek erősen személyiségfüggő tulajdonságok. Az irodalmi művek esetében Magyarországon jellemzőbb, hogy a fordítások kiszolgálják az olvasót: Néha a műfordító láthatatlanná tévő palástja alól kikacsint a cipője – ez a fordítói személyiség, ami

egyedivé teszi a szöveget. Az előadás során egy skálát mutatok be, ahol a magyar-japán műfordítás hagyománya mellett a műfordítói személyiségek sokszínűsége rajzolódik ki, miközben a gyári tolmácsolás és a műfordítói tapasztalataim alapján a mérleg két oldalán elhelyezem a célnyelvi olvasók olvasási élményét és a fordítói szakma konvencióit.

Veronika Erdős (KRE Associate lecturer)

Pondering in Front of the Word Document - The Tradition of Hungarian Literature Translation and the Presence of the "Invisible Translator" Between the Lines

The translators are invisible channels, code breakers in the back: Is faithfulness to the source text, accuracy in translation enough to satisfy Hungarian readers? In all my research and translation work, I have always placed the target language reader at the origo, and examined whether the certain surplus that a literature work can give emotionally is created. The cultural-emotional factors and realities in the source text must be transposed in such a way that the target reader can empathise with the character, or feel the nostalgia, or understand the joke. This requires the translator's experience, knowledge of both cultures, vocabulary, and sometimes even humour and writing skills, which are highly personality-dependent qualities. In the case of literary works in Hungary, it is more typical for translations to serve the reader: Sometimes, the translator's shoes peep out from under the invisibility cloak - it is the translator's personality that makes the text unique. In the course of the presentation, I will present a scale where the diversity of literary translator personalities is drawn alongside the tradition of Hungarian-Japanese literary translation, while I will place the reading experience of target language readers and the conventions of the translation profession on either side of the balance, based on my experience of factory interpreting and literary translation.

Streicher Laura (KRE, MA hallgató)

A japán irodalom korai magyar fordításai

Mikor kezdődött meg a japán irodalom fordítása Magyarországon? Milyen közvetítőnyelvből, kik és milyen műveket fordítottak? Továbbá, vajon beszélhetünk-e tudatos fordítói gyakorlatról, fordítástudományról az ekkoriban lefordított művek kapcsán? Előadásomban a 20. század első feléig megjelent fordításokat vizsgálva ezekre a kérdésekre keresem a választ, segítségül hívva azt a több mint félszáz magyar megjelenésből, és körülbelül kétszáz különálló japán fordításból álló szövegkorpuszt, melyet sikerült összeállítanom a kutatásom során. Mivel többek közt az elmúlt években egyre bővülő és fejlődő digitális adatbázisok és digitalizált könyvtári archívumok tették lehetővé számomra, hogy átfogó gyűjtést végezzek a hazánkban megjelent fordításokból, ezért előadásom során kitérek a fordítástörténet kutatásának és vizsgálatának lehetőségeire a digitális bölcsészet nyújtotta eszközökön keresztül, a digitális kulturális emlékezet szerepét helyezve fókuszba.

Kulcsszavak: japán irodalom, fordítástörténet, digitális bölcsészet

Laura Streicher (KRE, MA student)

Early Hungarian Translations of Japanese Literature

When did the translation of Japanese literature begin in Hungary? From which intermediary languages, by whom, and which works were translated? Furthermore, can we speak of a conscious translation practice or translation studies concerning the works translated during this period? In my presentation, I seek answers to these questions by examining the translations published up until the first half of the 20th century, drawing on a corpus consisting of over fifty Hungarian publications and approximately two hundred separate Japanese translations that I have collected during my research. Given that this extensive collection of translations was made possible by the recently expanding and developing digital databases and digitized library archives, my presentation will also address the opportunities for researching and studying translation history through the tools provided by digital humanities, focusing on the role of digital cultural memory.

Czifferszky Dóra Zsuzsanna (KRE, MA hallgató)

Az onomatopoeiák fordításának vizsgálata Mijazava Kendzsi művein keresztül

A japán nyelvben négy-öt ezer onomatopoeia, avagy hangutánzó és hangulatfestő szó található. Számos japán író szépirodalmi művekben is szívesen használja az onomatopoeiákat, ezzel sajátos hangulatot teremtve és képiessé téve az olvasottakat. A japán nyelvvel ellentétben, a magyar nyelv nem rendelkezik ilyen nagy számú hangutánzó és hangulatfestő szókészlettel, ezért problémák merülhetnek fel a fordításuk során. Többek között olyan fordítási problémákba ütközhet a fordító, mint például, hogy a célnyelvi szöveg nem adja vissza a forrásnyelvi szöveg hangulatát, így a mű veszíthet a művészi értékéből. A kutatásban azt vizsgálom, az onomatopoeia használatáról híres Mijazava Kendzsi két művén keresztül, hogy milyen átváltási műveletek használatával érdemes megközelíteni az onomatopoeiák fordítási problémáját.

Czifferszky Dóra Zsuzsanna (KRE, MA student)

Study of translating onomatopoeia through the works of Kenji Miyazawa

In the Japanese language there are approximately four-five thousand onomatopoeia, also known as sound mimicking words. Many Japanese writers like to use onomatopoeia in their fiction, creating a unique atmosphere and imagery in their stories. In contrast to Japanese, the Hungarian language does not have that many onomatopoeia in its vocabulary, which can lead to problems when translating them. Among other things, the translator may encounter translation problems such as the target text not capturing the mood of the source text, which may result in a loss of artistic value. In this research I will study through two works by Kenji Miyazawa, who is famous for his use of onomatopoeia, what kind of translation strategies could be used to approach the problem of translating onomatopoeia.

Csendom Andrea (Tokiói Idegennyelvi Egyetem Globális Tudományok Felsőfokú Kara Posztdoktori kutató)

Ne csak a szöveget! Kora újkori japán kulturális kódok globális értelmezése

A kora-újkori japán irodalom humora a 21. században sem elavult válaszokat kínál az élet kihívásaira. Ugyanakkor egy mai japán olvasó sem feltétlenül találja humorosnak e műveket, sőt, lehet, hogy egyáltalán nem is érti meg mondanivalójukat. Ennek oka a kora újkori és a modern Japán társadalom közötti óriási értékszempéletbeli és gondolkodásbeli különbségekben rejlik. Ezek a különbségek leginkább a kulturális kódokban jelentkeznek, amelyek a fordítók számára is kihívást jelentenek. Nem elég csupán a nyelvet ismerni; a kora újkori emberek humorát úgy kell átültetni a 21. századi, globális értékszempéletre, hogy annak mondanivalója ne csorbuljon. A *kibyōshi*, vagyis a sárga borítójú képeskönyvek esetén ez különösen igaz a humorra. A kulturális kódok pontos átültetéséhez elengedhetetlen kompetenciákra van szüksége a fordítónak, amelyeket interkulturális történeti készségekként definiálok. Előadásomban példákkal szemléltetem e kompetenciák természetét és a fordítási lehetőségeket, saját tapasztalataimat.

Andrea Csendom, PhD (Tokyo University of Foreign Studies Graduate School of Global Studies Postdoctoral Fellow)

Not Just the Text! Global Interpretation of Early Modern Japanese Cultural Codes

The humor of early modern Japanese literature still offers relevant answers to life's challenges in the 21st century. However, a contemporary Japanese reader might not necessarily find these works humorous, or may not understand their intended message at all. This is due to the significant differences in values and ways of thinking between early modern and modern Japanese society. These differences are most apparent in cultural codes, which also pose challenges for translators. Knowing the language is not sufficient; the humor of early modern Japanese people must be conveyed to the 21st-century global perspective without losing its originally intended meaning. This is particularly true for the *kibyōshi*, or yellow-covered picture books. Translators need essential skills for accurately conveying these cultural codes, which I define as intercultural-historical

competencies. In my presentation, I will illustrate the nature of these competencies and the translation possibilities, drawing on my own experiences.

Oroszlány Balázs (Képregényfordító)

Paratext és répapörkölt – multimodalitás és harmadik szerep a képregényfordításban

A képregénypiacok globalizálódása megteremtette az igényt a mennyiségi képregényfordításra, a megszülető fordítások pedig arra, hogy ezeket mind gyakorlati, mind fordítástudományi szempontból vizsgáljuk.

A képregényfordítók két nagy feladata: megteremteni három nyelv; a forrás- és a célnyelv, valamint a képregény saját nyelve közti egységet, másrészt pedig mindezt a sűrítés és a multimodalitás kötöttségei mellett megvalósítani.

Az előadásban japán és nemzetközi példákon keresztül mutatom be, milyen kihívások elé állítja a fordítót a multimodalitás, illetve milyen fordítási stratégiákat kíván a képregény nyelv vizuális elemeinek fordítása, a hangeffektóktól kezdve a tördeléstől át a paraszövegéig.

Mindeközben a hagyományos szerző-fordító alkotói felosztás mellett megszületik egy harmadik szerep, amelynek határait mind a kiadói folyamatokban, mind fordítástudományi szempontból is tisztázni kell.

Balázs Oroszlány (manga translator)

Paratext and Carrot Stew – Multimodality and the Third Role in Comics Translation

The globalisation of comics markets has created the need for large volumes of comics translations, and these translations have created the need to study them from a practical and theoretical perspective, from the point of view of translation studies.

Comic book translators have two main tasks: to create synergy between the source and target languages, as well as with the comics's own language, all under the challenges of constrained translation and multimodality.

I would like to present the challenges of multimodality, using Japanese and international examples, and the strategies required to translate the visual elements of the comic language, from sound effects through typography to paratexts.

In the process, a third role is created alongside the traditional roles of author and translator; a role whose boundaries need to be clarified from both a publishing and translation studies perspective.

Ágostai Katalin (KRE, MA hallgató)

A filmfeliratozás kulisszatitkai

Munkásságom során nem egyszer tapasztaltam, hogy a filmek és sorozatok fordítása mennyire összetett és nehéz feladat, főleg ha japán forrásnyelvből történik. Egy angol forrásnyelvű film fordítását talán egy kötéláncos elképesztő egyensúlyozásához lehetne hasonlítani, miközben egy japán szövegnél ez a kötéláncos ráadásként egy esernyőt kapna az egyik kezébe, labdákat is forgatna az esernyő tetején, és mindeközben a másik kezében a Kodzsiki eredeti szövegét tartaná és szóban átültetné a mai japán nyelvre. Az előadásom során szeretnék a saját tapasztalataimon keresztül betekintést nyújtani ennek a már-már abszurdnak nevezhető mutatványnak a hátterébe, és röviden bemutatni, mihez kezdhet egy audiovizuális fordító, avagy szinkron dramaturg a japán filmekben és sorozatokban található jelnyelvvél, dalszövegekkel, dialektusokkal és más japán nyelv-specifikus témakörökkel, mindezt átültetve a feliratok dimenziójára.

Katalin Ágostai (KRE, MA student)

Behind the Scenes of Subtitling

While translating movies and series, I experienced many times how complex and hard of a work it is that I am doing, especially when translating from Japanese source language. Translating an English original movie is similar to a tightrope artist's incredible balancing, while translating a Japanese text,

the previous artist would have an umbrella in one of his hands, rolling a ball on this umbrella and holding the original text of Kojiki in the other hand, trying to verbally adapt it to the modern Japanese language. During my presentation I would like to offer a sneak peek through my works into the background of this almost absurd looking performance, and briefly show what can an audiovisual translator or commonly known in Hungarian as the dub creating playwright do in Japanese movies and series with sign language, lyrics, dialects and other Japanese specific topics, adapting all these to the dimension of subtitles.

Japanese Naming and the semiotic negotiation of identity outside of Japan

Pecsenya Éva (KRE, MA hallgató)

A dalszövegfordítás nehézségei és lehetséges megoldásai a japán populáris zenei dalszövegek tükrében

A tanulmány célja feltárni egy japán nyelvű dalszöveg magyar nyelven való fordításának nehézségeit és megoldásait, illetve célja egy olyan fordítás létrehozása, mely során a célszöveg megőrzi a dalszöveg szemantikai tartalmát és üzenetét, ugyanakkor magában hordozza a zene dallamát is. Felkutatja a dalszöveg fordítással kapcsolatos ismereteket, majd összegzi, milyen speciális fordítástechnikai megközelítések léteznek a témában, továbbá az ezek alapján elkészült fordítás folyamatát dokumentálja, a módszerek gyakorlati felhasználását végig követi. Végül egy kvalitatív elemzéssel megállapíthatóvá válik, hogy a módszerek sikeres felhasználásával a célkitűzésnek megfelelő fordítást sikerült elérni.

Éva Pecsenya (KRE, MA student)

The Difficulties and Possible Solutions of Lyrics Translation in Relation to Japanese Popular Music

The aim of this thesis is to explore the difficulties and solutions of translating a Japanese lyric into Hungarian, and to create a translation that preserves the semantic content and message of the lyric while also carrying the melody of the music. It explores knowledge of song translation, summarises specific translation approaches and documents the translation process based on these approaches, and traces the practical application of the methods. Finally, a qualitative analysis concludes that the successful use of these methods has achieved the translation that was intended.

Professor em. Dr. Viktoria Eschbach-Szabo (University Tuebingen, AOI (Asia Orient Institute)/University, Tokyo College, Center for Advance Studies)

Japán nevek és az identitás szemiotikája Japánon kívül

Az előadás témája a japán névadás elemzése a japánban és az európai nyelvekben a márkanevek és személynevek esetében. A nevek konstrukciója és dekonstrukciója az identitás-idegenség fontos szerepet játszik a média és az irodalom szociális interakcióiban. A nyelvhasználatban, a pragmatikában impliciten mindig benne van. A japán kandzsicentrikus és az európai latinbetű-centrikus írásrendszerek különböző lehetőségeket nyújtanak a nevek alkotására és transzmissziójára. A nevek és a névadások tradíciója a premodern, modern és posztmodern korszakokban nagy és gyors változásokon ment át, így a globális kérdéseket nem tudjuk elválasztani a lokális kérdésektől. Ezért a feltett kérdések oda vezetnek, hogy elgondoljuk a névadással kapcsolatban az új identitásokról és a japán nyelvről Japánon kívül.

Professor em. Dr. Viktoria Eschbach-Szabo (University Tuebingen, AOI (Asia Orient Institute)/University, Tokyo College, Center for Advance Studies)

Japanese names and the semiotics of identity outside Japan

The lecture examines Japanese brand names and personal names in three periods of time, looking into their construction in Japanese and in European languages. Construction and deconstruction of names is in fact the issue of identity-otherness plays of social interaction in media and in literature.

Linguistic identity is implicit in the pragmatics in language use. We analyze the implication of semiotics of the Kanji centered Japanese and the alphabet centered writing traditions in different ways of creation and transmissions of naming. Names and naming practices in pre-modern, modern and transmodern communication involve large scale rapid processes, hence the global aspect can no longer be separated from the local one. In this respect, we turn to observing the coexistence of naming practices repositioning identities for the future of Japanese outside of Japan.

Hiroko Inose (Dalarna University, Sweden, senior lecturer)

Translation of (Sub)cultural Elements in Murata Sayaka's Dystopia: *The Earthlings*

The present paper focuses on a novel by Murata Sayaka (1979-), *The Earthlings* (*Chikyū Seijin*), published in 2018, and its English translation. Since the publication of *Convenience Store Woman* (*Kombini Ningen*, 2016), which was an international success, Murata has written a number of novels and short stories, although not many of her works have been translated into English, *The Earthlings* being an exception. Themes related to dystopian reality in which contemporary Japanese women live appear consistently throughout her works. A stark sense of alienation, together with the difficulty of communicating with others, the presence of a surveillance society, the inability to conform to violently imposed gender norms (essentially the pressure to procreate), together with the struggle for survival, are just some of the themes explored.

In creating her dystopia, Murata mixes typical elements in Western dystopian literature (e.g. totalitarian and controlling society) and Japanese subcultural elements, especially related to *shōjo manga* (e.g. pseudo-family, magical girls...). While the former would be familiar for the readers of the English version, the latter can pose challenges in translation because of the cultural connotations. The present paper identifies examples of both types of elements in the original source text, and analyses how the latter types of elements especially are translated into English. It also analyses paratext including book reviews both by critics and readers, in an attempt to see how these elements have been interpreted in the original and the translation.

Slánicz Balázs (KRE, MA student)

A tudatos fordítói döntések vizsgálata Murata Szajaka: *Szeimeisiki* című novellájának magyar fordítása tükrében

Előadásom a BA szakdolgozatomon alapszik, amelyben egy kortárs japán novellát, Murata Szajaka: *Szeimeisiki* című művét fordítottam le japánról magyarra. A fordítással párhuzamosan a *think-aloud protocol* (TAP) módszerén alapuló fordítási naplót vezettem, amelyben rögzítettem a tudatos fordítói döntéseimet. Az előadás során ezen döntéseket a fordítástudomány, valamint a leíró nyelvészet szakirodalmára támaszkodva elemzem.

A rövid elméleti bevezetőt követően Klaudy Kinga *átváltási műveletek rendszere* kategóriái alapján mutatom be a legrepresentatívabb példákat a tudatosan meghozott fordítói műveletekre, különös tekintettel a különféle kultúraspecifikus kifejezések, valamint regiszterbeli különbségek fordítására. Elsődleges célom, hogy betekintést nyújtsak egy kortárs japán novella japán–magyar fordításának a folyamatába a fordítástudomány lencséjén keresztül, ezzel közelebb hozva az olvasót és a fordítót.

Balázs Slánicz (KRE, MA student)

Examining Conscious Translation Choices Through the Hungarian Translation of Murata Sayaka's *Seimeishiki*

My presentation is based on my BA thesis, where I translated Murata Sayaka's short story *Seimeishiki* into Hungarian. During the translation process, I logged my conscious translation choices in a translation diary, based on the *think-aloud protocol* (TAP) method. Throughout my

presentation, I will analyse these choices, drawing on the literature of translation studies and descriptive linguistics.

Following a brief theoretical introduction, I will present the most representative examples of my conscious translation choices, based on Kinga Klaudy's *translational operations*, with special focus of translating various culture-specific expressions and register differences. My primary goal is to provide insight into the process of translating a contemporary Japanese short story from Japanese to Hungarian through the lens of translation studies, thereby bringing the reader and the translator closer together.

Hornos Dániel (KRE BTK, tanársegéd)

Nehézségek és megoldási javaslatok kora újkori japán rendeletszövegek fordításánál

Japán nyelvről magyarra történő fordításnál számos megoldandó probléma merülhet fel többek között az eltérő kulturális kontextus, vagy akár a számos, szó szerint lefordíthatatlan reália miatt, akár szakfordításról, akár műfordításról legyen szó. Még nehezebb ugyanakkor a fordító helyzete, ha nem modern nyelvből fordít, hanem több száz évvel korábbi korszakok nyelvezetét használó, speciális témájú szövegekkel foglalkozik. Doktori kutatásomban Edo-kori (XVII–XIX. század) japán jogszabályok, rendeletek fordítását és elemzését végzem, a fordítás során pedig törekednem kell arra, hogy egyrészt a témában nem szakavatott olvasók számára is könnyen értelmezhető magyar szöveget alkossak, másrészt pedig arra, hogy az eredeti szöveget a lehető legpontosabban tudjam visszaadni, a számos nehezítő tényező (korabeli hivatalnevek, szokások, büntetéstípusok stb.) ellenére. Előadásomban az Edo-kori rendeletszövegek fordításánál felmerülő nehézségeket mutatom be, a készülő doktori disszertációmban szereplő fordításaimból vett konkrét példákkal illusztrálva.

Dániel Hornos (KRE BTK, assistant lecturer)

Difficulties and solutions in translating early modern Japanese decrees

When translating from Japanese to Hungarian, several challenges can arise, including the different cultural context or the many realia that cannot be translated literally, regardless of whether it is a technical or a literary translation. However, the situation is even more difficult when the translator is not translating from modern Japanese, but is working with special texts using the language of a period hundreds of years earlier. In my doctoral research, I translate and analyse Japanese laws and decrees from the Edo period (17th–19th centuries). In the translation process, I have to ensure that I produce a text in Hungarian that is easy to understand for readers who are not experts in the subject, and that I can accurately reproduce the original text, despite the many complicating factors (names of officials, customs, types of punishment, etc.). In my presentation, I will discuss the difficulties encountered in translating Edo period decree texts, illustrated with some concrete examples taken from my translations for my doctoral dissertation.

